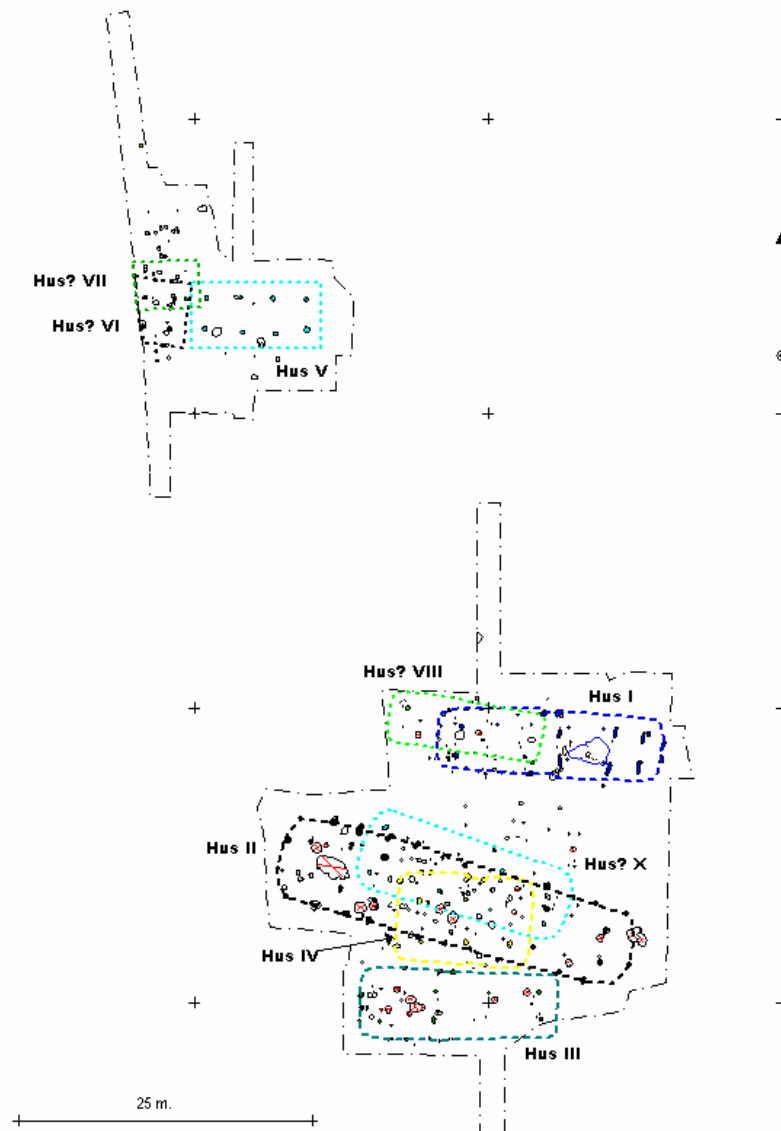

Båndruplund

- en boplads fra bronzealder og tidlig jernalder

Martin Mikkelsen

Viborg Stiftsmuseum
Bygherrerapport nr. 1

VSM G637, Båndruplund

Bygherre: Rico Jensen, Aalestrup

Viborg Stiftsmuseums bygherrerapporter

1: Båndruplund – en boplads fra bronzealder og jernalder. Martin Mikkelsen 2004

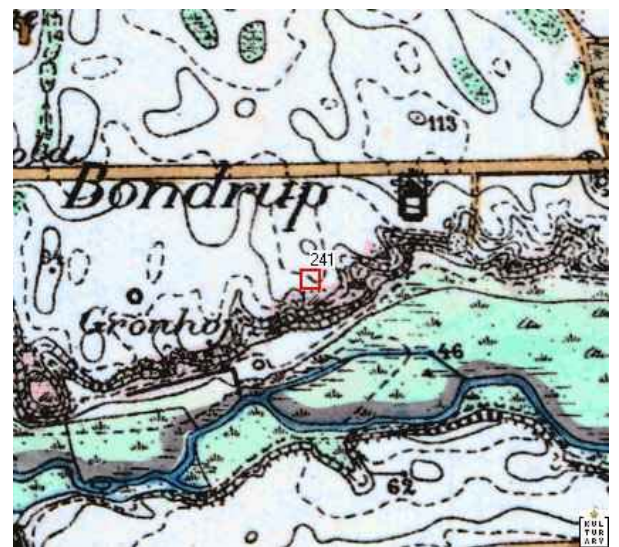
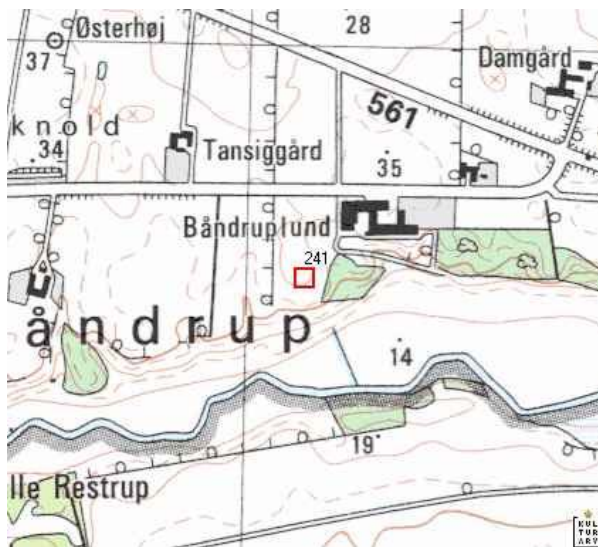
Når der er foretaget en arkæologisk udgravning, der er helt eller delvist finansieret af en privat eller offentlig bygherre, skal der udarbejdes en særskilt rapport til bygherren. Bygherrerapporten skal være almindeligt tilgængelig, præsentere udgravningens resultater og sætte dem i sammenhæng med det omgivende landskabs kulturhistorie.

Viborg Stiftsmuseum udgiver museets bygherrerapporter i en fortløbende serie. En fuldstændig liste over rapportererne kan ses på museets hjemmeside, www.viborgstiftsmuseum.dk
Rapporterne kan købes for 20 kr./stk. (medmindre andet er anført) ved henvendelse til museet.

Indledning.

Vi kender kun et fåtal af forhistoriens mange bopladser. Langt de fleste ligger godt gemt under mulden og selv for den erfarne arkæolog kan det være vanskeligt at forudsige, hvor der har været bosættelse.

Indtil 2001 havde museet da heller ikke kendskab til fund fra området ved gården Båndruplund lige øst for Aalestrup. Det år kunne der i forbindelse med anlæggelsen af et halmlager ses mørke pletter, der dels lignede en formodet kogegrube, dels et stolpehul. Selv om det ikke var meget at basere en formodning på, kunne iagttagelserne dog tyde på, at der på stedet havde været en eller anden form for aktivitet engang i oldtiden. Et blik på et kort med kendte fund fra oldtiden (se Figur 6) viste, at der var registreret to for længst fjernede gravhøje ikke så langt fra stedet. Megen arkæologisk erfaring siger os, at et eller andet sted ikke så langt fra højene har de mennesker boet, der opførte højene og som be gravede deres døde i dem.

Figur 1. Båndruplunds placering ved kanten til Simested ådal. 4cm kort og 5cm kort fra DKC.

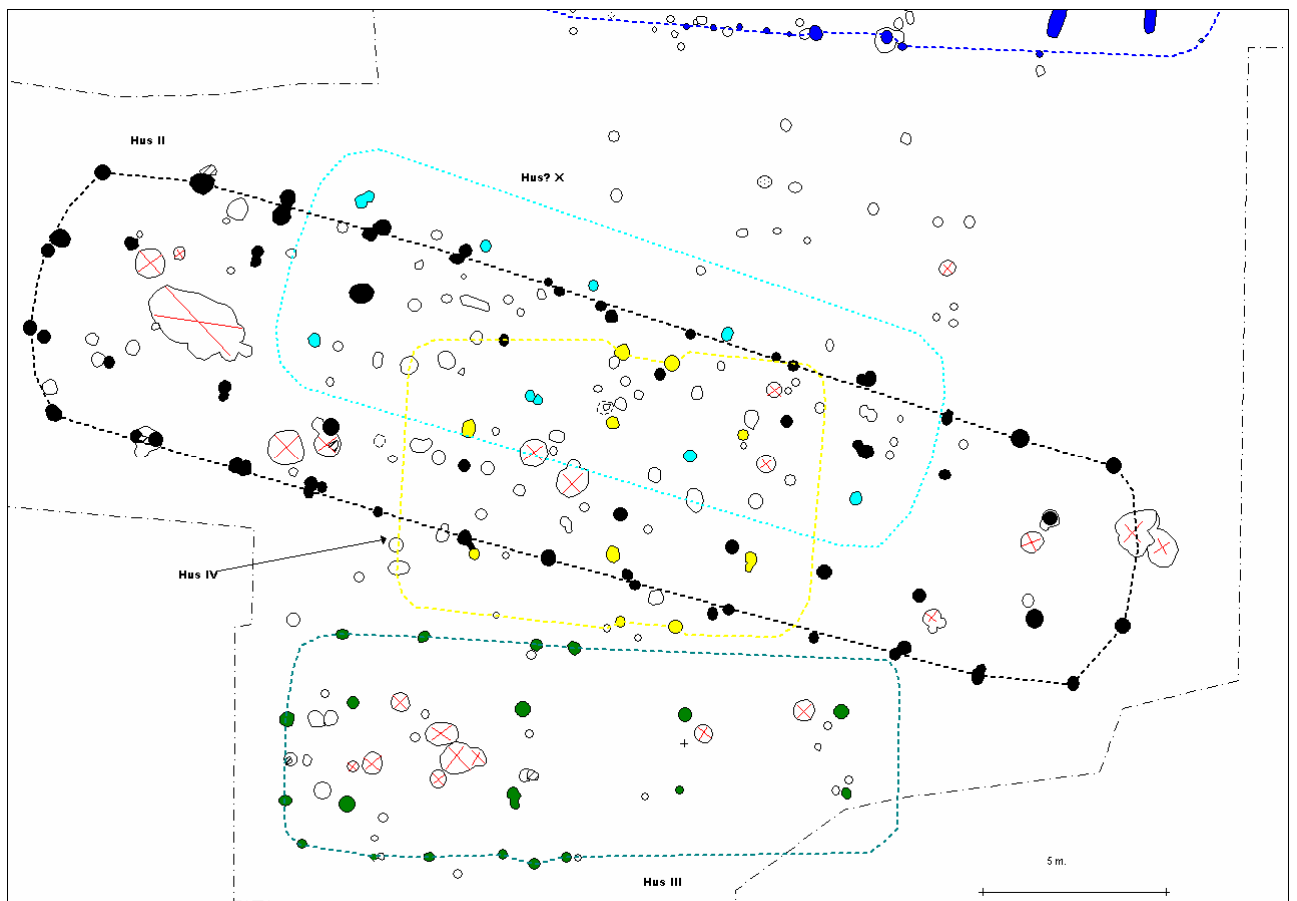
Mistanken var derfor vakt, da ejeren af Båndruplund – Rico Jensen – i begyndelsen af marts 2004 skulle foretage nye anlægsarbejder i området lige sydvest for gården. Museet henvendte sig derfor til ejeren og det blev aftalt, at der skulle foretages en arkæologisk prøvegravning på stedet. Allerede da den første skovfuld muld blev fjernet, kunne der lige under det moderne pløjelag ses større og mindre mørke pletter eller 'fyldskifter' som vi kalder dem, så lang tid vi ikke ved, hvad der er tale om. Fyldskifter er som regel huller, hvor der er kommet muld ned, da de blev fyldt. De kunne ved Båndruplund ses ret tydeligt i det gullige undergrundsmateriale, der på stedet bestod af sand og grus, nogle steder med mange sten. Der kan være tale om stolpehuller, gruber eller andre spor efter menneskelig aktivitet. For at det ikke skal være alt for let kan vi dog nogen gange blive snydt. Såkaldte dyregange fra især muldvarper, mosegrise og ræve kan f.eks. ligne stolpehuller, men som regel afslører vi dem (tror vi da) i løbet af udgravningen. Ved Båndruplund dukkede der ikke bare nogle få fyldskifter frem, men mange, ja nogle steder lå de så tæt og delvist ind over hinanden, at det umiddelbart kunne ses, at her havde boet mennesker i længere tid.

Ifølge den nye museumslov er det museets vigtigste opgave at arbejde for at bevare væsentlige fortidsminder for eftertiden. Vi snakkede derfor med ejeren, om det ikke var muligt at flytte anlægsarbejdet væk fra området med fortidsminder. Men sådan som gården er beliggende

ville det være meget upraktisk og derfor var der ingen vej udenom – vi måtte foretage en egentlig udgravning. Da anlægsarbejdet stod lige for døren skulle det gå stærkt, så i løbet af de følgende to uger undersøgte vi alle de truede fortidsminder.

Bopladsen ved Båndruplund.

Da vi fik rømmet mulden af hele det truede område kunne der ses flere hundreder mørke pletter, nogle steder et stort virvar, andre steder var der tilsyneladende mere system i tingene. Det var uden tvivl resterne af en boplads vi stod overfor. Sådanne steder er det især sporene efter huse og aktiviteter knyttet til husene, vi finder. Desværre er det sjældent, at der er rester tilbage af selve husene. Gulvene er for det meste pløjet i stykker og stolperne er for længst formuldet, hvis de da ikke blev taget op og genbrugt, når husene af den ene eller anden grund var udtjente. Tilbage har vi derfor som regel kun de sidste og dybeste spor efter datidens menneskelige aktiviteter, men det var ved Båndruplund heller ikke så ringe endda.

Figur 2. Plan af den sydligste del af udgravningsfelt.

Ved et umiddelbart kig på den tegnede plan så det ikke ud til at være let at finde ud af hvad der var foregået i den sydligste del af området (Figur 2). Men sådan er arkæologisk arbejde ofte. Det kan nogle gange nærme sig det rene detektivarbejde at finde hoved og hale på anlægssporene. Det sker da også tit, at man må opgive at få styr på det hele og sådan var det

selvfølgelig også ved Båndruplund. Alligevel fandt vi dog ud af en hel del i løbet af udgravningen.

Udgravningerne afslørede spor efter mindst 5 og måske helt op til 10 hustomter (se forsiden). Alle husene har været såkaldte 3-skibede langhuse. Når de kaldes 3-skibede skyldes det husets konstruktion, hvor der ned gennem huset står par af stolper, der har båret taget. Derved opstår en tredeling på langs af huset, hvor der ned gennem midten er et bredt midtrum (midt-skib) og hvor der langs siderne er smallere siderum (sideskibe).

En sammenligning mellem de enkelte huse viser dog store forskelle, ja faktisk er husene fra Båndruplund ret så forskellige både i størrelse, konstruktion og indretning. Det er på sin vis heldigt, fordi det giver os bedre muligheder for at datere husene, især de huse hvori der ikke er gjort fund.

I det følgende vil husene blive præsenteret i rækkefølge med det formodet ældste hus først og det formodet yngste hus sidst.

Hus II antages ud fra hustypen at være det ældste af de udgravede huse og her er det så heldigt, at grundplanen er næsten komplet (se figur 2). Husets tag har været båret af 9 sæt stolper, der står ned gennem huset med nogenlunde ens afstand. Vægstolperne har tilsyneladende været lige så store og også de har stået rimeligt regelmæssigt med en afstand på ca. 2,4m. Der var ikke spor tilbage af væggene, men afstanden mellem vægstolperne tyder på, at huset har haft bulvægge, dvs. vægge lavet af vandret liggende planker. Stolpehullernes størrelse tyder endvidere på, at man har brugt rimeligt store stolper til både tagstolperne og til vægstolperne. Plankevægge kræver i øvrigt også, at man har kunnet kløve plankerne ud af nogle rimeligt store træer. Hele husets konstruktion og størrelse tyder således på, at man har haft mulighed for at anvende virkeligt godt tømmer. Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt, at der mange steder i huset er fundet dobbelte stolpehuller. Det tyder på, at man har måttet reparere huset, enten ved at udskifte nogen af stolperne eller måske snarere ved at sætte nogle ekstra støttestolper op de steder, hvor de gamle stolper var ved at være dårlige. Man havde jo ikke nutidens muligheder for imprægnering, og stolper, der er sat ned i jorden, har en begrænset levetid.

Der er lidt mere at sige om huset. I vestenden fandt vi en såkaldt 'koge-grube' eller snarere en samling af koge-gruber (markeret med et rødt kryds). Resterne af koge-gruben bestod af en lav nedgravning i hvis bund der var et massivt lag, sort trækulholdig fyld. I og oven på dette lag fandtes en del ildsprængte sten. I koge-gruberne har der været ild og her har man opvarmet sten. Man har givetvis både lavet mad og varmet sig omkring bålet. Størrelsen og formen antyder, at husets 'ildsted' har været i brug i længere tid og at man nu og da har flyttet det lidt.

Der er fundet andre flere mere eller mindre dybe koge-gruber inden for husets vægge. Det er dog usikkert om nogen af dem er samtidige med huset, selv om det selvfølgelig ikke kan udelukkes. Der er også mange andre fyldskifter inde i huset, men det er meget usikkert, hvor mange, der skal knyttes til hus II. Nogen af dem hører i hvert fald til det yngre hus IV og andre måske til det usikre hus X.

Der er i øvrigt et ikke helt almindeligt forhold ved huset. Huset har nemlig været placeret næsten lige midt på en lille, markant højning og på forhånd ville jeg ikke have troet, at man havde valgt at placere et så stort hus på sådan en lille 'knold'. Fra midten af huset falder terrænet i dag ca. 0,5m til vestgavlen ca. 0,8m til østgavlen. Da man boede i huset har det formodentlig ikke været mindre skrånende, i hvert fald ikke bedømt ud fra stolpehullernes dybde.

Hus II har været ca. 30,6m langt og 7,5m bredt. Det hører dermed til blandt de relativt store huse fra bronzealderen, ja faktisk er det det hidtil største, der er fundet i de 8 kommuner Viborg Stiftsmuseum arbejder i. Huse af denne type dateres typisk til midten af ældre bronzealder, dvs. huset er formodentlig fra tidsrummet mellem 1400 og 1200 f.Kr. Ca. 225m² under

tag for omkring 3300 år siden er da ganske imponerende. Hustypen er efterhånden ganske velkendt og fundet adskillige steder i Jylland og der er da også fundet flere endnu større huse. De fleste huse af samme type er dog mindre end huset fra Båndruplund.

Hus III blev fundet lige syd for hus II (Figur 2). Her var der ikke helt så mange anlægsspor og huset var derfor umiddelbart lidt lettere at erkende. Til gengæld var det ikke så velbevaret, i den østlige del blev der således ikke fundet spor efter husets vægge.

Huset har kun haft 4 sæt tagstolper og vægstolperne har givetvis været markant mindre end tagstolperne. Vægstolperne har også stået meget tættere end i hus II og der er derfor grund til at tro, at der har været tale om en anden og lettere vægkonstruktion. Måske har huset haft lerklinede fletværksvægge. Den noget spinklere konstruktion kunne i øvrigt tyde på, at man ikke længere har haft så mange store træer til rådighed, som da man byggede hus II. Huset har haft to modstående indgange placeret lige overfor hinanden i langsiderne.

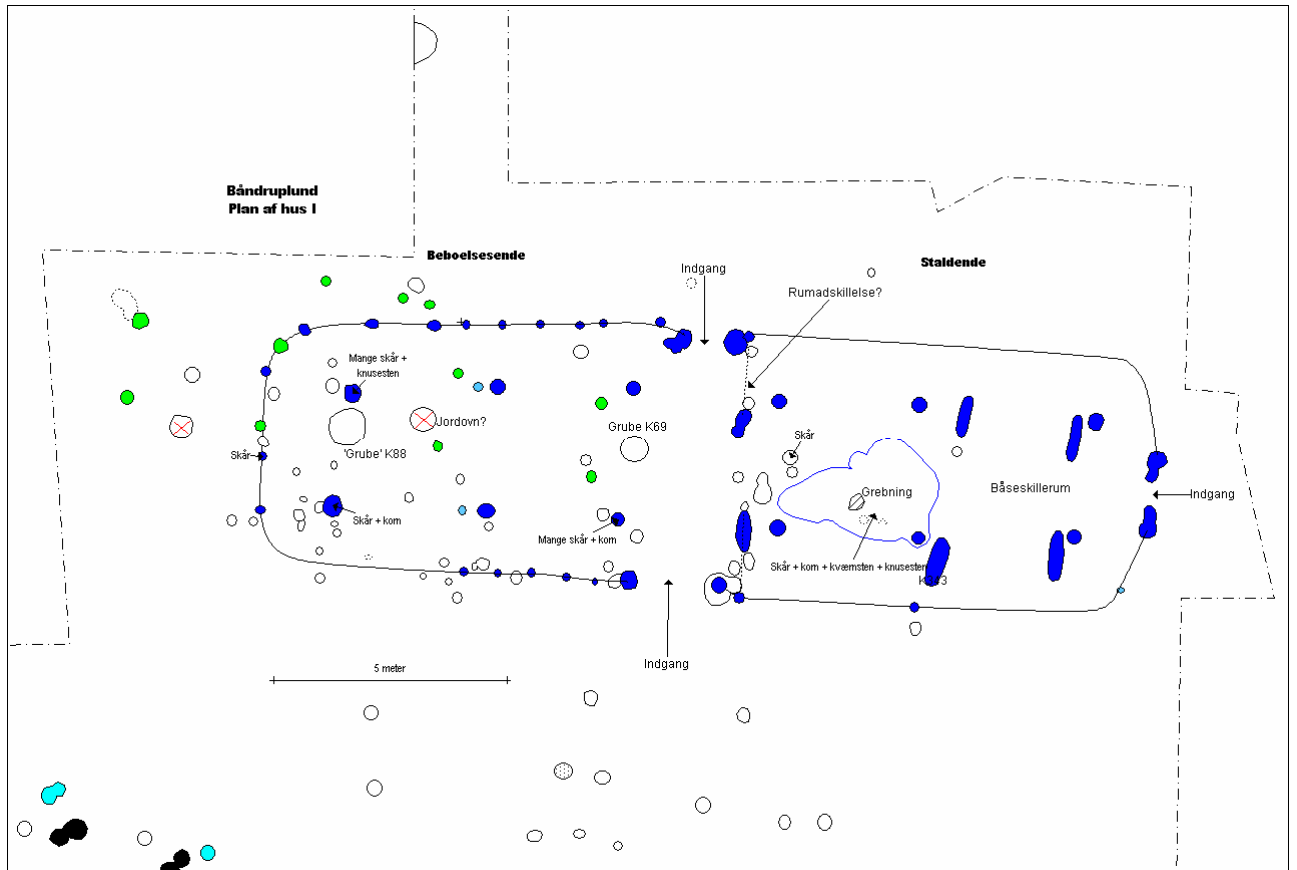
På et punkt ligner hus III dog hus II og det gælder det store antal kogegruber i vestdelen af huset. Vi gjorde desværre ingen daterende fund ved udgravningen af huset, men her kommer de mange kogegruber os formodentlig til hjælp. Sådanne store samlinger kogegruber forekommer tilsyneladende kun i ældre bronzealder. Derfor synes det rimeligt sikkert, at hus III er fra ældre bronzealder. Det er dog formodentlig ikke helt så gammelt som hus II, så jeg gætter indtil videre på, at huset er fra tidsrummet mellem 1200 og 1000 f.Kr. Huset har været lige knap 6m bredt og formodentlig været 17-18m langt. Grundarealet er dermed på ca. 100m² og huset derfor ikke engang halvt så stort som II.

Hvorvidt hus III faktisk har afløst hus II er dog mere usikkert.

Hus IV fandtes på samme sted som det store hus II (Figur 2). Huset har kun haft 3 sæt tagstolper og derudover fandt vi spor efter to indgange. De har som sædvanligt været placeret lige over for hinanden. Der er muligt, at en eller to kogegruber i vestdelen skal knyttes til huset, men de kan lige så godt være placeret her i forbindelse med ældre eller yngre aktiviteter i området. Vi fandt ikke de mindste spor efter væggene, formodentlig fordi de var pløjet helt væk.

Har huset virkeligt ikke haft flere tagstolper? Nej, det er jeg overbevist om, at det ikke har. For det første var alle stolpehullerne til hus IV betydeligt dybere end nogen af de andre stolpehuller ved Båndruplund. Det var derfor ret let at udskille disse stolpehuller fra alle de andre anlægsspor i området. For det andet er der fundet en hel del andre, lignende bronzealderhuse i Nordvestjylland. Man har åbenbart på et tidspunkt bygget relativt små huse, hvor østenden har været reduceret til næsten ingenting. Hus IV ved Båndruplund har været godt 7m. bredt og formodentlig højst 12m. langt. Grundarealet har vel været omkring 80m². Der blev heller ikke her gjort fund, der kunne give et fingerpeg om alderen. Ud fra de andre lignende huse tror jeg dog, at huset er fra den tidligste del af yngre bronzealder, måske fra engang i tidsrummet fra 1000 til 800 f.Kr. Det kan dog både være lidt ældre eller lidt yngre.

Hus I er på sin vis det mest spændende hus vi fandt. Det lå en smule længere mod nord end de tre førnævnte huse (se forsiden). Selv om der måske også her har ligget et andet hus (markeret med grønne stolpehuller) delvist ind over hus I fremtræder husets grundplan dog rimeligt tydeligt (Figur 3). Huset har haft 6 sæt tagstolper, fordelt med lige mange sæt i både vest- og østdelen. Som ved hus II fandtes i vestdelen spor efter en vægkonstruktion med mindre, ret tætstillede stolpehuller. Huset har været godt 19m langt og 5,1-5,4m bredt. Husets grundareal har dermed været ca. 100m².

Figur 3. Detailplan af hus I.

Når huset kan deles op i to dele skyldes det to indganges placering omtrent midt i husets langsider og en klar forskel i indretningen af huset. Østdelen står mest klart og her har der været en stald. De fire aflange, smalle 'grøfter' mod øst markerer båseskallerum. De var ikke særligt godt bevarede og der kan givetvis have været flere. Forsænkningen midt i huset er sporene efter en grebning. I den fandt vi bl.a. en del sten, heraf nogle flade, kløvede sten. De lå ikke i særlig orden og derfor er det sandsynligt, at de er smidt ned i fordybningen, da huset blev opgivet. Hvorvidt man har anlagt grebningen eller den er opstået i tidens løb, når man gentagne gange har rømmet mæg ud fra dyrene, er usikkert. Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt, at huset har haft en indgang i østgavlen. Kun ved ganske få hustomter fra denne tid er der fundet en sådan indgang. Det er nærliggende at knytte den til staldfunktionen i østenden. Her har man kunnet trække dyrene ud og ind. Hvis det er en rigtig tolkning har man formodentlig ikke opstaldet dyrene inde i huset hele året rundt.

Vestdelen rummer mange flere anlægsspor, men det skyldes til dels sporene fra det overlappende hus VIII. Derfor er det vanskeligt med sikkerhed at afgøre hvilke anlægsspor, der skal knyttes til hus I. Jeg tror dog, at 'grube' K88 mellem det vestligste sæt tagstolper har relation til huset. I flere andre huse fra samme tid har man fundet rester af et stort lerkar, der kan have været brugt som forrådskar eller vandbeholder, placeret lige netop på dette sted i husene. Det er derfor fristende at foreslå, at der også i hus I har stået et lerkar her, men at man har taget lerkarret op og med sig, da huset blev opgivet. Jeg er også tilbøjelig til at foreslå, at grube K69 hører til hus I. Denne 'grube' rummede adskillige lag, deriblandt egentlige lerlag. Ler forekommer ikke på stedet og må derfor være hentet andetsteds. Gruben er åbenbart blevet 'fo-

ret' med ler i bunden mindst to gange og det er nærliggende at tro, at gruben har været brugt til et eller andet specielt, hvad ved vi dog ikke.

Figur 4. Fund fra hus I.

Der blev gjort mange fund i hus I. Der blev således fundet skubbekværnsten, knusesten og især mange skår til knuste lerkar. Især lerkarskårene påkalder sig interesse, ikke mindst fordi der er skår til flere forskellige lerkar (se Figur 4), men også fordi de kan bruges til at datere huset med rimelig sikkerhed. En del af skårene blev fundet i de øvre og centrale dele af nogle af husets stolpehuller. Det viser, at skårene er kommet ned i stolpehullerne, efter at man har trukket stolperne op. Et tydeligt eksempel kan ses på Figur 4, der viser overdelen af et lerkar ligge nede midt i et stolpehul. Det er typisk for lerkarrene, at randen har det vi arkæologer kalder en 'krave', en slags fortykkelse på ydersiden af randen. Dette træk er meget typisk for lerkarrene fra den sidste del af bronzealderen, og den tidligste af jernalderen. Huset er derfor formodentlig opgivet omkring 500 f.Kr. eller måske lidt før.

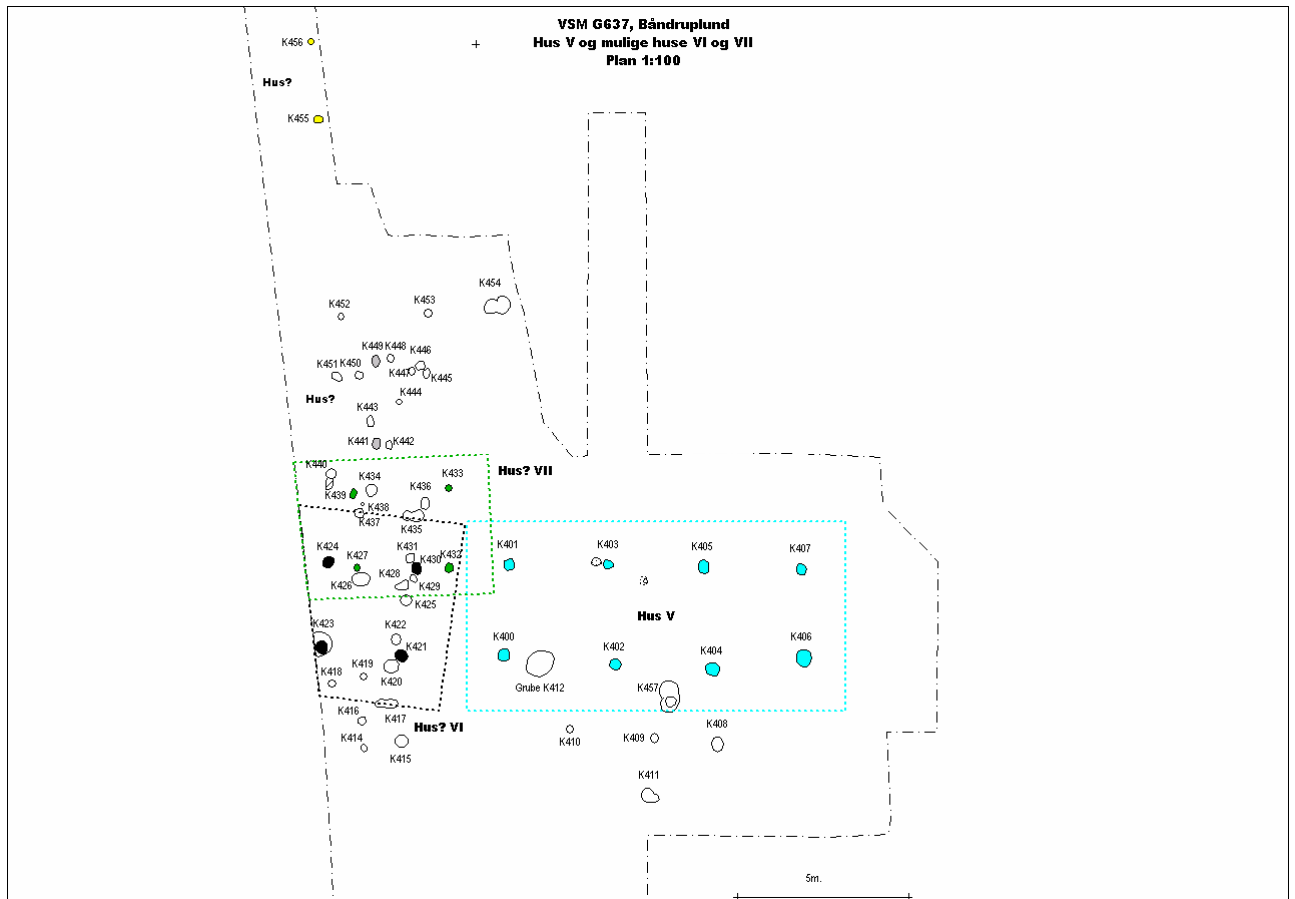
Sammen med skårene fandtes i øvrigt en del trækul og nok så interessant en del forkullet korn. Dette korn er endnu ikke analyseret. Vi ved derfor ikke hvilke og hvor mange forskellige kornarter, der er repræsenteret. Sammen med frø og andre forkullede planterester kan en nærmere analyse formodentlig vise noget om hvad man dyrkede på denne tid og hvilket ukrudt man måtte døde med.

Hus V er det sidste hus, der skal præsenteres. I modsætning til de foregående huse blev dette hus fundet på en højning lidt nordvest for de foregående huse (se oversigtsplanen på forsiden). Det var dårligt bevaret, kun sporene efter husets 4 tagstolpesæt var tilbage (Figur 5).

Da der ikke blev fundet de mindste spor efter vægge eller indgange er det lidt svært at bestemme husets størrelse, men det har næppe været større end 5 x 12m. Der har dermed formodentlig højst været 60m² under tag og det er dermed klart det mindste af de 5 sikre huse på lokaliteten. Der blev heller ikke her gjort fund i stolpehullerne og husets synes derfor umiddelbart vanskeligt at datere. Måske skal grube K412 knyttes til huset, men det er også alt. I denne

grube fandtes skår der kan dateres til begyndelsen af jernalderen. Da langt de fleste huse fra denne tid er ret så små er det nærliggende at gætte på, at også det lille hus V er fra denne tid. Mit bud er derfor, at huset er fra ca. 500-350 f.Kr. og dermed det yngste af de udgravede langhuse.

Figur 5. Plan af det nordlige udgravningsfelt.

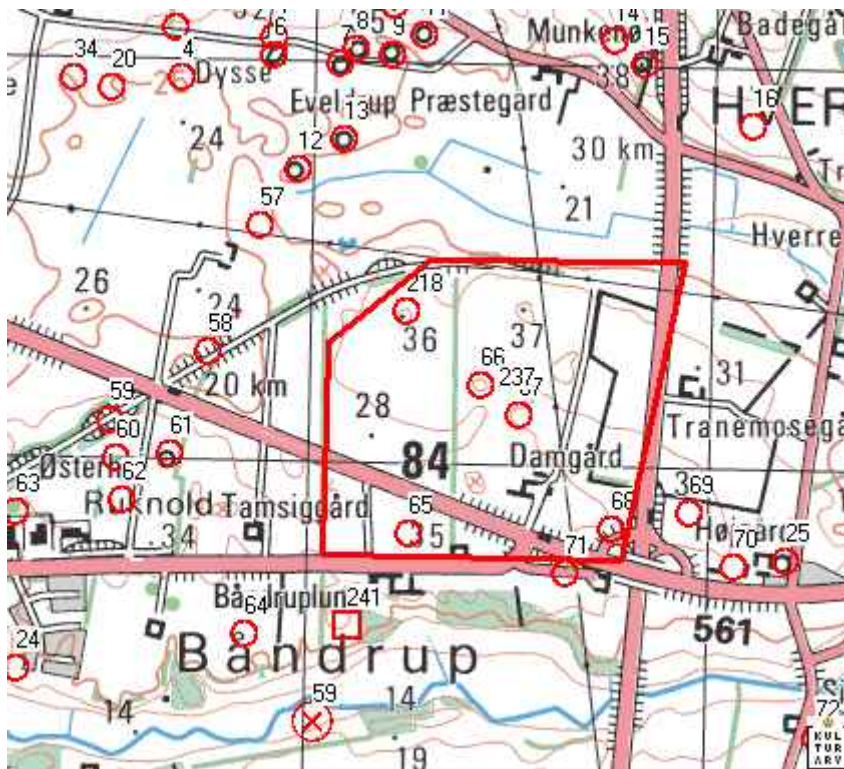
Andre langhuse. Der har formodentlig ligget flere andre langhuse i de udgravede områder, men enten var de ret så dårligt bevarede (Figur 2 og Figur 3) eller også er det kun mindre dele (Figur 5), vi har udgravet. Disse mere eller mindre sikre langhuse er formodentlig fra samme lange tidsrum som de øvrige huse, vi har i hvert fald ingen fund, der tyder på noget andet.

Båndruplund i lokalt perspektiv

Husenes forskellighed i konstruktion, størrelse, indretning og orientering samt deres indbyrdes placering, hvor flere huse overlapper hinanden tyder indtil videre ikke på, at der har været mere end ét langhus i området ad gangen. Måske billedet ville ændre sig, hvis vi fik udgravet større dele af det samlede bosættelsesområde. Ud fra erfaringer fra andre udgravninger tror jeg dog ikke det er sandsynligt. Mit bedste bud er derfor, at der ved Båndruplund har været ét og kun ét langhus ad gangen. Den store variation i størrelsen er påfaldende. Selv om der kun er udgravet få huse, kan man få den tanke, at det er gået op og ned for den familie, der har boet ved Båndruplund, hvis det da er den samme familie, der har boet der hele tiden.

Fra andre lignende bosættelsesområder ved vi, at der sagtens kan findes over 30 hustomter i sådanne områder. Det skyldes, at husenes 'levetid' næppe har været længere end 30-35 år. Dog kan store, kraftigt byggede huse som hus II givetvis have stået i længere tid. Har der været bebyggelse ved Båndruplund i omkring 1100 år i tidsrummet fra ca. 1.500-400 f.Kr. og har husene stået i gennemsnitligt 35 år, ja så skulle vi også ved Båndruplund kunne forvente at finde mindst 30 langhuse. Det er da også kun koncentrationen af langhuse på den sydlige højning vi har udgravet helt. På den anden højning lige nord for er det kun de østligste dele, der er udgravet. Her er der givetvis stadig mere at komme efter og måske får vi senere lejlighed til at undersøge resten. Desværre tror jeg dog ikke, at vi ved Båndruplund kan få et overblik over hele bosættelsesområdet med alle de hustomter, der har ligget der. Det ville ikke overraske mig, hvis der også har ligget huse, hvor dele af den moderne gård ligger i dag. Hvis det har været tilfældet, er de i så fald gået tabt.

Hvad har gjort det til et godt sted at bo ved Båndruplund? Ja her er det nærliggende at pege på placeringen tæt ved kanten til Simested ådal. Mod syd har man således lige neden for bopladsen haft adgang til gode enge, godt græs, der ikke mindst kan være brugt til foder til kreaturerne i de lange vintermåneder. Mod nord har der ligget mere tørre arealer, der kan have været brugt som overdrev om sommeren. Små dyrkede marker har man formodentlig haft i umiddelbar nærhed af bopladsen. Fra mange andre bopladser ved vi, at en placering i grænsezone mellem fugtige områder og mere tørre områder ofte har været foretrukket. Det er Båndruplund også et tydeligt eksempel på.

Figur 6. Gravhøje m.v. i området ved Båndruplund.

Efter fundet af bopladsen ved Båndruplund er det lidt overraskende, at der ikke i nærheden er gjort andre fund fra bronzealderen. Der er f. eks. ikke en eneste oplysning om fund af grave i de trods alt over 15 gravhøje, der engang har ligget inden for den nærmeste km (Figur 6). Det

skyldes givetvis ikke, at der ikke er fundet noget i gravhøjene, da de i sin tid blev jævnet, bortkørt eller plyndret af gravrøvere. Selvfølgelig er der blevet gjort fund i disse gravhøje, det er bare ikke blevet registreret nogen steder. Nogle af disse gravhøje er formodentlig fra yngre stenalder, men det skulle overraske mig meget, hvis de fleste ikke er blevet rejst eller i det mindst brugt til begravelser i både ældre og yngre bronzealder. Det er derfor mit umiddelbare gæt, at familierne på Båndruplund har begravet nogle af de døde i højen lige vest for samt i højen lige nordøst for bopladsen. Selv om det ikke ser ud til, at der er meget – om noget – tilbage af disse to gravhøje, kan der stadig godt være bevaret grave disse steder. Heldigvis for os arkæologer gravede man nogle gange gravene så dybt ned, at de endnu ikke er ødelagt.

At skabe et rimeligt billede af forholdene i bronzealderen for området omkring Båndruplund er derfor endnu meget vanskeligt. Man kan sammenligne det med at samle et puslespil, hvor det dog bare er meget sværere, fordi vi på forhånd ved, at langt de fleste brikker er forsvundet på den ene eller anden måde. Bopladsen ved Båndruplund er i den sammenhæng bare én brik, men vi mangler en masse andre brikker. Ved Båndruplund mangler vi faktisk stadig alle brikkerne lige omkring den boplads, vi netop har fundet. Vi mangler således ikke bare oplysninger om grave, men også om, hvor nabobopladsene har ligget og hvad de har rummet af huse. Jeg vil ikke blive overrasket, hvis der på højdedraget lige nord for Båndruplund gemmer sig yderligere 2, 3 eller 4 bopladser fra samme tid. Men er det rigtigt og hvor ligger de. Det kræver mange andre brikker, hvis vi skal nå frem til en bedre forståelse af bopladsen ved Båndruplund. Derfor er hver eneste brik vigtig.

Lad os dog ikke give op. Måske ejeren eller en nabo en dag ringer til museet og fortæller, at man er stødt på sten og det så efterfølgende viser sig, at der er en grav eller en anden boplads. Man har vel lov at håbe.

Båndruplund i et større perspektiv

Fundene ved Båndruplund har givet os et lille indblik i nogle aspekter af livet på en gård i bronzealderen. Men hvordan ser denne gård ud i et større perspektiv.

Sammenligner man husene fra Båndruplund med huse fundet på andre bopladser i Nordvestjylland eller for den sags skyld i hele Danmark, så er der et par forhold, der er spændende. Vi ved nu, at der i midten af ældre bronzealder har været et relativt stort hus (hus II) på stedet. Vi kender efterhånden en del huse af samme type og formodentlig fra omtrent samme tid. Enkelte af disse huse er større, nogle omtrent på samme størrelse og en hel del er mindre. Denne betydelige forskel i samtidige huse tyder på betydelige statusforskelle i bronzealderens samfund i midten af ældre bronzealder. Det relativt store hus II ved Båndruplund kunne tyde på, at der har boet en familie med en ret betydelig status i lokalsamfundet. Derfor er det ret så ærgerligt, at vi ikke har kendskab til nærliggende grave, der kunne høre til huset. Nogle af de efterfølgende huse (husene III og IV) adskiller sig ikke fra så mange andre huse fra samme tid. Det synes faktisk at være ret så typisk, at forskellen i husenes størrelser reduceres meget, ja faktisk ser det ud til, at man slet ikke længere bygger huse, der er så store som hus II. Måske er statusforskellene udjævnet så der har været færre med relativt høj status eller velstand. I så fald vil det selvfølgelig være sværere at finde de (få) relativt store huse. Faktisk er det i hvert fald i Nordvestjylland en mulighed, at man har udnyttet de naturgivne ressourcer helt ud til grænsen, således at man med datidens redskaber og viden ikke længere kunne skabe et overskud, der gjorde lokale statusforskelle mulige. Ved slutningen af bronzealderen synes der igen at have ligget et for den tid relativt stort hus (hus I). Selv om dette hus er meget mindre end det store hus II er der formodentlig ikke mange andre huse fra slutningen af bronzealderen, der er

lige så store. Når jeg siger formodentlig, skyldes det, at der ikke er publiceret mange, sikkert daterede hustomter fra denne tid. I den store sammenhæng er hus I fra Båndruplund måske derfor det vigtigste enkeltbidrag til vores viden om bronzealderen. Det betydeligt mindre og formodentlig yngste hus V adskiller sig ikke fra samtidige huse, på dette tidspunkt synes næsten alle huse i Nordvesteuropa at være små.

Vi har ikke fund fra Båndruplund, der er yngre end ca. 400 f.Kr. Det er faktisk også typisk for en lang række bopladser i hele Nordvesteuropa. I dette store område ser det ud til, at familierne på de spredtliggende enkeltgårde indenfor et kort tidsrum er flyttet sammen i landsbyer. Det kan meget vel også gælde ved Båndruplund og man kan derfor stille sig spørgsmålet om, hvor gården fra Båndruplund er flyttet hen? Det ved vi ikke, men måske har det ikke været ret langt væk. På luftfotos fra 1950'erne kan man tilsyneladende se spor efter oldtidsagre fra ældre jernalder. Sådanne agre findes i nærheden af datidens landsbyer. På kortet over arkæologiske registreringer nord for Båndruplund (Figur 6) ses et større, markeret område omkring gården Damgård. Her er der set spor efter sådanne agre. Derfor er gården ved Båndruplund formodentlig ikke flyttet langt væk. Men det er en anden historie, som et heldigt fund måske engang kan fortælle os om.

Tak til Rico Jensen for det gode samarbejde i forbindelse med udgravningen.

Faktuelle oplysninger:

Viborg Stiftsmuseums j.nr.:	VSM G637
Lokalitet:	Båndruplund
Sogn, herred, amt:	Simested, Rinds, Viborg
Dansk Kulturhistorisk Centralregister:	130910-241
Kulturarvsstyrelsens j.nr.:	2003-2123-0310
Bygherre:	Rico Jensen, Borbergade 74, 9620 Aalestrup
Areal:	Ca. 0,2ha
Rendegravemaskine fra:	Vognmand Leif Sørensen, Aalestrup
Deltagere i udgravningen:	Arbejdsmand Mogens K. Sørensen, VSM Arkæolog Martin Mikkelsen, VSM

Dokumentationsmaterialet bestående af beretning, tegninger, fund, fotos m.v. opbevares på Viborg Stiftsmuseum, Hjultorvet 4, 8800 Viborg.

Undersøgelsen er betalt af bygherren, Kulturarvsstyrelsen og Viborg Stiftsmuseum

Relevant litteratur

- Bertelsen, John Brinch *et al.* 1996. Bronzealderens bopladser i Midt- og Nordvestjylland. Skive.
- Jensen, Jørgen 2002. Danmarks Oldtid. Bronzealder 2000-500 f.Kr. København.

Tidstavle fra
 Tidsskriftet SKALK
 Jelsøvejvænget 29
 8270 Højbjerg
 Tlf: 86 27 37 11
 www.skalk.dk
 Tryk: Aprintas
 © SKALK 1972

Gengivet med tilladelse fra tidsskriftet Skalk